

**L'ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC AL PARLAMENT:
ÚS I DIFUSIÓ DE LA TERMINOLOGIA
LEGISLATIVA**

PARLAMENT DE CATALUNYA

Serveis d'Assessorament Lingüístic

Margarida Sanjaume

2012

Índex de continguts

1. Les lleis de Catalunya com a mitjà de difusió de terminologia	3
2. La terminologia legislativa: de l'any de plor a les famílies homoparentals i altres termes	4
3. La implantació terminològica: el cas de l'assetjament sexual	6
4. El paper clau dels assessors lingüístics en la normalització i la difusió de termes	9
5. Referències bibliogràfiques.....	9

1. Les lleis de Catalunya com a mitjà de difusió de terminologia

Quan parlem de normalització i difusió de termes, en el cas del Parlament de Catalunya, ens hem de referir necessàriament a les lleis, que són els textos que tenen més repercussió en aquest sentit, perquè són textos oficials, de compliment obligat, que poden implicar noves denominacions d'organismes, càrrecs, funcions o conceptes diversos, i generen altres textos normatius, com ara ordres, reglaments o decrets de desplegament. A més, tenen múltiples destinataris o receptors: els ciutadans en general, el sector concret de l'àmbit regulat (professionals, empreses), els anomenats operadors jurídics (jutges, advocats, notaris), les mateixes administracions públiques que les fan complir (tècnics, inspectors) i, naturalment, els mitjans de comunicació, que les divulguen. Les lleis són sovint, doncs, un mitjà poderós de difusió de terminologia.

Els assessors lingüístics vetllen per l'ús d'un model determinat de llengua, tant en les lleis com en la resta de textos aprovats pel Parlament, seguint els principis propis del llenguatge d'especialitat i de la tècnica normativa (precisió, concisió, genuïtat, neutralitat). L'assessorament lingüístic es presta al mateix temps que l'assessorament jurídic, que és a càrrec dels lletrats del Parlament; uns i altres assessors intervenen conjuntament en el procediment legislatiu i contribueixen a assegurar que el text legal que finalment s'aprovi sigui tècnicament correcte des d'un punt de vista jurilingüístic. Ho fan de manera negociada amb els diversos agents implicats en la redacció de la llei, especialment, és clar, amb els mateixos diputats, que són els qui han d'aprovar els textos (el legislador), però també amb els especialistes de les matèries regulades o del sector afectat, que sovint són els primers redactors de la iniciativa legislativa.

En la feina de fixació terminològica, com a part important de l'assessorament lingüístic, cal tenir en compte que també s'han de cercar termes equivalents

en altres llengües, especialment en el cas dels neologismes, perquè les lleis tenen versions oficials, per manament legal, en espanyol i en occità (aranès), i generalment també es tradueixen a l'anglès.

2. La terminologia legislativa: de l'any de plor a les famílies homoparentals i altres termes

La terminologia legislativa és tan diversa com diverses són les matèries que regulen les lleis. A més, és una terminologia canviant, sotmesa lògicament als canvis socials, que han afectat sobretot l'àmbit del dret civil; com reconeix la Llei del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions (2008): «Pel que fa a la redacció dels textos [del Codi civil], finalment, s'han eliminat arcaïsmes, s'ha procurat una redacció més directa i s'ha posat cura a harmonitzar la terminologia tècnica amb l'emprada en els llibres primer, tercer i cinquè del Codi civil i en els altres projectes de llei en curs.»

Així, per exemple, en els primers textos legislatius que va tramitar el Parlament apareixia l'*any de plor*, una figura pròpia del dret civil català, instituïda al segle XIV per a protegir les vídues pobres, i que designava el dret a aliments, vestits i lloc on viure durant el primer any, sempre que la vídua no es casés altra vegada o no portés una vida deshonest; per això en deien *any de plor*, perquè se suposava que les vídues havien de plorar el marit durant un any, com a mínim. Però el 1994 el terme *any de plor*, per la mateixa evolució de la societat, es va convertir en *any de viduïtat*¹, perquè el concepte havia perdut aquesta càrrega semàntica de 'plorar el marit' i havia passat a referir-se estrictament a la protecció del cònjuge que es queda vidu, sigui dona o home, i tant en el cas del matrimoni com en el cas de les parelles estables².

¹ Intervenció de la diputada Magda Oranich al Ple (1993): «Aquesta esmena és únicament i exclusivament en el sentit de modernitzar una mica el nostre dret i que això de l'any de plor és una mica, podríem dir, amb tot el respecte, "ridícul" quan es planteja a nivell internacional, que no sabem fins i tot ni com traduir-ho.»

² Article 231-31, *Any de viduïtat*, de la Llei del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família (2010): «Durant l'any següent a la mort d'un dels cònjuges, el supervivent no separat judicialment o de fet que no sigui usufructuari universal del patrimoni del premort té dret a continuar usant l'habitatge

I en aquest mateix àmbit, el del dret civil català, el 2004 es va haver de cercar un terme per a les famílies constituïdes per una parella homosexual, masculina o femenina, amb fills, que es van acabar denominant *famílies homoparentals*, seguint les denominacions emprades en altres llengües (fr. *famille homoparentale*, en. *homoparental family*, es. *familia homoparental*), i així van aparèixer ja en la Llei del llibre segon del Codi civil de Catalunya, del 2010: «La nova regulació acull també la *família homoparental*, salvant les diferències que imposa la naturalesa de les coses.»

A vegades l'esforç dels assessors consisteix a homogeneïtzar els usos terminològics del text per aconseguir més precisió. Per exemple, durant la tramitació de la Llei del dret a l'habitatge, del 2007, es va regularitzar l'ús del terme *sense llar* per a designar les 'persones o famílies que no disposen d'un habitatge digne', terme més inclusiu que no pas el de *sense sostre*, és a dir, 'persones que viuen al carrer en una situació de marginació', que era el terme que apareixia inicialment en el projecte de llei.

Cal advertir que sovint al principi de les lleis es dedica un article a les definicions per a aclarir el sentit dels termes que fa servir la mateixa llei. La definició legal pot redefinir un mot de la llengua comuna o un terme d'un llenguatge d'especialitat, per a concretar-ne el significat, delimitar-ne l'abast i evitar ambigüitats, però ha de respectar sempre el sentit propi del terme. En aquest cas, per exemple, l'article de definicions de la Llei de l'habitatge respectava la definició acadèmica de *sense llar*, però n'ampliava l'abast per a incloure-hi expressament les persones que hagin estat objecte de desnonament per impagament del lloguer.

Altres vegades les propostes de normalització no acaben de prosperar, especialment en els àmbits més especialitzats, en què hi ha una certa tendència a fer servir manlleus de l'anglès. Per exemple, des del 2009 apareix recurrentment en les lleis de pressupostos –i per tant un cop l'any– el terme

conjugal i a ésser alimentat a càrrec d'aquest patrimoni, d'acord amb el nivell de vida que havien mantingut els cònjuges i amb la importància del patrimoni [...].»

cash-pooling, que designa un sistema de gestió de tresoreria que centralitza els comptes bancaris de les entitats públiques per a estalviar costos i obtenir millors condicions bancàries. Aleshores es va adoptar l'equivalent català de *centralització de tresoreria*.

Els professionals de l'àmbit de la tresoreria, però, han mostrat una certa resistència a emprar el terme normalitzat i encara fan servir exclusivament el manlleu de l'anglès, per inèrcia, diuen, perquè és més concís i perquè és la forma internacional. En aquests casos el que solem fer al Parlament és pedagogia, és a dir, en el text de la llei es fa servir sempre el terme normalitzat, però la primera vegada que apareix en el text encara duu entre parèntesis el terme anglès³. Tot i que en aquest sector de la tresoreria també hi ha qui ha adaptat al significat del terme la fonètica original de *cash-pooling* i en diu, irònicament, 'polir la caixa'.

3. La implantació terminològica: el cas de l'assetjament sexual

En canvi, com a mostra de proposta ben implantada, tenim el cas de *l'assetjament sexual*, que va aparèixer en l'àmbit parlamentari per primera vegada el 1989, quan una diputada va formular una pregunta al Govern que literalment feia així: «Quin coneixement té el Consell Executiu de situacions d'*acossament* sexual que s'hagin produït en el *mitjà* laboral català?». ⁴ La diputada denominava aquesta forma d'agressió *acossament sexual*, una adaptació literal de l'espanyol *acoso sexual*⁵, un terme que llavors també era ben recent per a denominar un problema antic i que començava a aparèixer

³ Art. 13.1 de la Llei de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2012: «Les transferències i altres aportacions de fons entre l'Administració de la Generalitat i les entitats del seu sector públic, i també entre aquestes entitats –sempre que estiguin integrades en el sistema corporatiu de centralització de tresoreria (cash-pooling) [...]»

⁴ *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 52, del 21 de març de 1989.

⁵ Apareix en la versió espanyola de la Resolució del Consell d'Europa 90/C 157/02, del 29 de maig de 1990: «Resolución del Consejo de 29 de mayo de 1990 relativa a la protección de la dignidad de la mujer y del hombre en el Trabajo».

als mitjans de comunicació, just després que la Comissió Europea publicqués el primer informe sobre aquesta qüestió⁶.

En aquell moment els assessors lingüístics del Parlament van adoptar el terme *assetjament sexual*⁷. Va ser una solució d'urgència que va acabar prosperant. El terme que es va fixar té curiosament un antecedent literari en la novel·la *Una mena d'amor* (1931), de Cèsar August Jordana, un autor preocupat per la llengua –era cap de l'Oficina de Correcció d'Estil de la Generalitat republicana. Diu Jordana en la novel·la:

«[...] la seva respectabilitat no s'avenia amb el seu sovinteig de visites al Coq d'Or, ni amb l'assetjament libidinós de Ramona.»

Aquesta forma que apareix en la novel·la de Jordana, *l'assetjament libidinós*, sembla un clar precedent, si més no parcialment, de l'actual *assetjament sexual*.

En aquella recerca terminològica també es van proposar altres termes que es van desestimar, com ara *encalçament*, *fustigament*, *persecució* o *acorralament*. I, com sempre, es van consultar els termes equivalents d'altres llengües, a banda de l'espanyol, com *harcèlement sexuel*⁸ en francès, *sexual harassment*⁹ en anglès, o *assédio sexual*¹⁰ en portuguès.

Aquella primera pregunta parlamentària i el debat parlamentari que va suscitar van tenir repercussió social, perquè per primera vegada en l'àmbit parlamentari català es denominava i es visibilitzava un fenomen que ja existia, i instava les altes instàncies polítiques, en aquest cas el Govern de Catalunya, a detectar-lo i a prevenir-lo. Però també van tenir una repercussió en la

⁶ Rubenstein, Michael, *The dignity of women at work. A report of the problem of sexual harassment in the Member States of the European Community*, 1987.

⁷ Al Diccionari de la llengua catalana (1932), *assetjar* inclou l'accepció amb sentit figurat: 'Importunar insistentment (algú) amb determinades pretensions'. El DIEC (1995) manté la marca de figurat d'aquesta accepció i entra *assetjament sexual*. En el DIEC (2007) desapareix la marca de figurat.

⁸ Documentat el 1980 (*Le Trésor de la Langue Française Informatisé*).

⁹ Documentat el 1975 (*Merriam Webster's Collegiate Dictionary*).

¹⁰ Documentat el 1987. També apareix en la versió portuguesa de la Resolução do Conselho, de 29 de Maio de 1990, relativa à protecção da dignidade das mulheres e dos homens no trabalho, JO C 157.

llengua, en la normalització i la difusió terminològiques. Tant és així que al cap d'un any, el 1990, en una compareixença davant la Comissió del Parlament d'Igualtat d'Oportunitats Home-Dona, la representant d'un sindicat expressava el neguit d'haver de recórrer a un terme manllevat: «quan hi ha algun tipus de sanció, per dir-ho d'alguna manera, respecte a algun cas d'agressió sexual o de *acoso* o de fustigament –com es digui en català, que no és correcte *acoso...*».

Però havia de passar més temps encara perquè el terme normalitzat, *assetjament sexual*, es fes servir tant en els debats parlamentaris com en els textos de les administracions públiques. I la definició legal es va establir més tard, el 2008, en la Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista: «*Assetjament sexual*: el constitueix qualsevol comportament verbal, no verbal o físic no desitjat d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una dona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.»

Actualment aquest terme ja s'ha difós àmpliament i ha generat, a més, termes paral·lels, per analogia, per a denominar agressions similars en altres àmbits: *assetjament escolar*¹¹, *assetjament psicològic*¹², *assetjament rural*, *assetjament immobiliari*¹³ o *ciberassetjament escolar*¹⁴. Podríem dir que és, doncs, un clar exemple de bona implantació.

¹¹ Emprat en la Llei d'educació (2009): «El Govern i el Departament han d'adoptar les mesures necessàries per a prevenir les situacions d'*assetjament escolar*».

¹² Emprat en l'Estudi del Síndic de Greuges relatiu al tractament de l'*assetjament psicològic* en el marc de les administracions públiques catalanes (2007).

¹³ La Llei de l'habitatge (2007) inclou una definició legal del terme: «L'*assetjament immobiliari*, entès com tota actuació o omissió amb abús de dret que té l'objectiu de pertorbar la persona assetjada en l'ús pacífic del seu habitatge i crear-li un entorn hostil, ja sigui en l'aspecte material, en el personal o en el social, amb la finalitat última de forçar-la a adoptar una decisió no volguda sobre el dret que l'empara per ocupar l'habitatge. Als efectes d'aquesta llei, l'*assetjament immobiliari* constitueix discriminació.» (art. 45.3.c)

¹⁴ Apareix en la Resolució 221/VIII del Parlament de Catalunya, sobre el *ciberassetjament escolar*, aprovada per la Comissió d'Educació i Universitats el 12 de juny de 2008.

4. El paper clau dels assessors lingüístics en la normalització i la difusió de termes

Aquests exemples ens serveixen per a fer evident la feina de normalització terminològica inherent a l'assessorament lingüístic, una feina que sovint hem de fer assetjats –podríem dir, fent un símil i salvant les distàncies– per la urgència de trobar la denominació adequada en un temps limitat, lluitant contra les interferències lingüístiques, mirant de no posar en perill pactes polítics previs i procurant que acceptin els nous termes els altres agents implicats (els juristes, els especialistes o tècnics i els polítics), que potser preferirien altres denominacions, generalment manlleus, per als nous conceptes.

En la normalització terminològica és molt important aquesta negociació que duu a terme l'assessor lingüístic, i en aquest diàleg és essencial la bona preparació, el prestigi i les eines de persuasió, inclosos informes lingüístics ben documentats i raonats, amb fonts solvents i consultes a experts i al Termcat. I sobretot és imprescindible el reconeixement de la figura de l'assessor lingüístic per la mateixa institució, de manera que les seves propostes puguin ser valorades i tingudes en compte en la redacció dels textos parlamentaris des del començament, especialment els legislatius, per a aconseguir textos més adequats, més entenedors i, en definitiva, millors.

5. Referències bibliogràfiques

Diccionari jurídic català [en línia]. Salvador Alegret i Sanromà (dir.).
Barcelona: Institut d'Estudis Catalans i Societat Catalana d'Estudis
Jurídics, 2010. DOI 10.2436/10.3004.03.1
<<http://cit.iec.cat/DJC/default.asp?opcio=0>>

ESPALLARGAS, AGUSTÍ. «Aspectes del tractament de la terminologia en els textos aprovats pel Parlament de Catalunya: les definicions en les lleis». Dins Indexació, terminologia i llenguatge jurídic, IX Jornada de la Societat Filial Scaterm. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2011. També

disponible en línia:
<<http://www.parlament.cat/departaments/docs/29061113401380.pdf>>.

ESTOPÀ, ROSA. «La neologia especialitzada, repte constant per al mediador lingüístic». En: *Aspectes de terminologia, neologia i traducció (VIII Jornada de la Societat Filial Scaterm)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Universitat de Vic, 2010.

FARGAS, XAVIER. «La col·laboració del professional de la correcció en la fixació terminològica ». En: *III Seminari de correcció de textos: la terminologia i la correcció de textos*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2006.

GÉMAR, JEAN-CLAUDE. *Le discours du législateur en situation multilingue : Traduire ou corédiger les lois ?* En: *LeGes - Gesetzgebung & Evaluation*, Vol. 12, Núm. 3 (2001), p. 13-32. Disponible també en línia: <<http://www.citeulike.org/user/shoefler/article/10236254>>.

MONTANÉ MARCH, AMOR. «*Mecanismes d'actualització del lèxic: com poden influir en la implantació de la terminologia en català?*». *Dins Aspectes de terminologia, neologia i traducció, VIII Jornada de la Societat Filial Scaterm*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Universitat de Vic, 2010.

SANJAUME, MARGARIDA. *Quan les paraules són llei* [en línia]. Barcelona: Parlament de Catalunya. Serveis d'Assessorament Lingüístic, 2005. 1 fitxer pdf (18 p.). <http://www.parlament.cat/portal/pls/portal/intradesca.descarrega?p_id=6277>. [Conferència en el marc del III Seminari de Correcció de Textos. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2004]

SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA. *Criteris de traducció de textos normatius del castellà al català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Secretaria de Política Lingüística, 2010. 124 p. (Biblioteca Tècnica de Política Lingüística; 7) ISBN 978-84-393-8662-9. També disponible en línia: <http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/BTPL/arxius/7_CriterisTraduccioNorm.pdf>

SERVEIS D'ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC. *Criteris per a la redacció dels títols dels expedients presentats al Registre del Parlament* [en línia]. Barcelona: Parlament de Catalunya. Serveis d'Assessorament Lingüístic, 2012. 1 fitxer pdf (42 p.) <http://www.parlament.cat/portal/pls/portal/intradesca.descarrega?p_id=6414>

PARLAMENT DE CATALUNYA

Serveis d'Assessorament Lingüístic

— *Llibre d'estil del Parlament de Catalunya: I. Textos aprovats*. En curs d'elaboració. Barcelona: Parlament de Catalunya, 2012.

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.

— *Recerca terminològica: el dossier de normalització*. Vic: Eumo, 2006.